

UDK 2-544.6(436+439)“1914.12.08”

27-584:929.731 Franz Joseph I

Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 12. rujna 2017.

Prihvaćeno za objavljivanje: 14. prosinca 2017.

ZAVJET FRANJE JOSIPA I. O POVJERAVANJU NJEGOVIH ZEMALJA PRESVETOM SRCU ISUSOVU

Ladislav (Laszlo) HEKA, Szegedu, Mađarska

U radu se na osnovi literature i onodobnih mađarskih novina prikazuje vjerski život cara i kralja Franje Josipa I. i analiziraju okolnosti u kojima je na blagdan Bezgrješnog začeca Blažene Djevice Marije 8. prosinca 1914. godine zemlje kojima je vladao povjerio pod zaštitu Presvetog Srca Isusova. Njegovu su inicijativu podržale Austrijska biskupska konferencija i Mađarska biskupska konferencija.

KLJUČNE RIJEČI: *Franjo Josip I., Presveto Srce Isusovo, Austrijska biskupska konferencija, Mađarska biskupska konferencija, blagdan Bezgrješnog začeca Blažene Djevice Marije.*

Političke i crkvene prilike u Habsburškoj Monarhiji za vladavine Franje Josipa I.

Austrijski car i mađarsko-hrvatski kralj Franjo Josip I. vladao je 68 godina jednom od najmnogoljudnijih europskih država koja je po popisu pučanstva godine 1910. imala 51.390.223 stanovnika, od kojih Cislajtanija 28.571.934 (55,6%), a Translajtanija 20.886.487 (40,6%), dok je Bosna i Hercegovina (pod zajedničkom upravom) imala 1.931.802 duša (3,8%). Njemačkim jezikom je govorilo 12.006.521 duša (23,36%), mađarskim 10.056.315 (19,57%), češkim 6.442.133 (12,54%), poljskim 4.976.804 (9,68%), hrvatskim i srpskim 4.380.891 (8,52%), rutenskim (rusinskim i ukrajinskim) 3.997.831 (7,78%), rumunjskim 3.224.147 (6,27%), slovačkim 1.967.970 (3,83%), slovenskim (vendskim) 1.255.620 (2,44%), dok je ostalim jezicima zborilo 4,51% stanovnika.¹ Po vjeroispovijesti je 1910. godine bilo 76,6% katolika (90,9% u austrijskom dijelu Monarhije,

---

¹ Popis stanovništva od 31. prosinca 1910. godine, objavljen u: *Geographischer Atlas zur Vaterlandskunde an der österreichischen Mittelschulen*. K. u. k. Hof-Kartographische Anstalt G. Freytag & Berndt, Wien, 1911. A magyar szent korona országainak 1910. évi népszámlálása. 1. A népesség főbb adatai községek és népesebb puszták, telepek szerint (1912) II. Részletes kimutatások 3. A községek polgári népessége a legutóbbi öt népszámlálás szerint II. Horvát-Szlavonországok https://library.hungaricana.hu/hu/view/NEDA_1910_01/?pg=824&layout=s (preuzeto 26. studenoga 2016.).

61,8% u ugarskome dijelu te 22,9% u BiH), 8,9% protestanata (2,1% u Austriji, 19% u Ugarskoj, a u BiH 0%) te 8,7% pravoslavaca (2,3% u Austriji, 14,3% u Ugarskoj i 43,5% u BiH). Pored kršćana u državi je živjelo 4,4% izraelita (4,7% ukupnog stanovništva u Austriji, 4,9% u Ugarskoj i 0,6% u BiH) i 1,3% muslimana (samo u BiH, gdje su činili 32,7% pučanstva). Za njegova su vladanja sklopljene Austro-ugarska i Hrvatsko-ugarska nagodba, a Monarhija je doživjela gospodarski procvat. Zakonski članak 12. iz 1867. godine (Austro-ugarska nagodba) ustrojio je dvojnu monarhiju kao zajednicu dviju država, Austrije i Mađarske, utemeljenu na jednakopravnosti obiju članica. Franjo Josip I. bio je zajednički poglavar Austro-Ugarske, a nakon krunidbe u Budimpešti postao je i legitiman ugarsko-hrvatski kralj. Sačuvao je jake prerogative vlasti: ostao je vrhovni vojni zapovjednik, odlučivao je o svim pitanjima ustroja, organizacije i funkcioniranja vojske, imenovao je časnike, proglašavao rat i mir, odnosno izvanredno stanje, imenovao je predsjednika austrijske vlade i ugarskoga Ministarskog vijeća te sve ministre, imao je pravo pretpotvrde svakoga zakonskog prijedloga prije nego što bi on dospio u saborsku raspravu (bez njegove privole ni o jednome prijedlogu nije se moglo raspravljati u Ugarskom saboru), imao je pravo veta na svaki izglasovan zakon, dobio je i pravo raspuštanja sabora.² Okupacijom, a 1908. godine i aneksijom, Bosne i Hercegovine Austro-Ugarska je postala metom određenih srpsko-crnogorskih, ali i muslimanskih (bošnjačkih) krugova. Poslije ubojstva prijestolonasljednika Franje Ferdinanda vremeniti kralj Franjo Josip I. ostao je zaštitnim znakom dvojne monarhije, njezin vladar i zadnji jamac opstojnosti. Naime, dvije godine nakon njegove smrti ugasila se i nekoć slavna carevina.

Franjo Josip I. odgajan je sa sviješću o božanskom podrijetlu carske vlasti, pa je kao praktični vjernik (svetu pričest je po mogućnosti primao svake nedjelje) do posljednjeg dana svoga života marljivo i savjesno ispunjavao sve svoje brojne obveze.³ Odlikovao se radinošću (ustajao je u ranu zoru i radio cijeli dan), samodisciplinom i snažnim osjećajem odgovornosti, izvrsnom memorijom i poznavanjem mnogih jezika.⁴ Njegova politička stajališta bila su konzervativna, utemeljena na ideji o jedinstvenom Habsburškom Carstvu, pa stoga nacionalne pokrete u pojedinim dijelovima Monarhije nije mogao razumjeti. Premda mu se zamjerala krutost, ipak je znao odstupiti od svojih zamisli, ako ga se uspjelo argumentima uvjeriti u suprotno, a napose da je nešto potrebno poduzeti u cilju očuvanja Monarhije. Dobar primjer za to je Austro-ugarska nagodba, odnosno prihvaćanje ustavnosti, ili pak davanje općeg izbornog prava austrijskim pokrajinama 26. siječnja 1907. godine.⁵

---

² Vidi opširnije: Ágnes DEÁK, »Az 1867. decemberi ausztriai törvénycikkek a közös ügyekről és azok kezeleési módjáról«, *Aetas*, br. 3-4, Szeged, 2001., str. 239-243; Priopćava: Gábor PAJKOSSY (szerk.), *Magyarország története a 19. században. Szöveggyűjtemény. Osiris Kiadó*, Budapest, 2003., str. 480-484. Usp. László HEKA, »Analiza Austro-ugarske i Hrvatsko-ugarske nagodbe. (U povodu 150. obljetnice Austro-ugarske nagodbe)«, u: *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci* (1991), god. 38, br. 2, Rijeka, 2017., str. 855-880, ovdje str. 862.

³ Emil NIEDERHAUSER, »Ferenc József«, u: *Magyar Katolikus Lexikon*. <http://lexikon.katolikus.hu/F/Ferenc%20József,%20I..html> (preuzeto 3. studenoga 2016.).

⁴ Vidi: Joseph REDLICH, *Kaiser Franz Joseph von Österreich*, Wien, 1928.; Heinrich von SRBIK, *Franz Joseph I. Charakter und Regierungsgrundsätze*, Wien, 1949.; Alexander NOVOTNY, *Franz Joseph I.*, Frankfurt – Zürich, 1968.

⁵ Árpád Péter HARMAT, »Ferenc József császár élete«, *Történelem cikkek*, (<http://tortenelemcikkek.hu/node/352>) (preuzeto 3. studenoga 2016.).

Katoličku crkvu je sveudilj podupirao, a i želio je njenu potporu za svoju vlast. No, u vrijeme apsolutizma nije dobio podršku mađarskih prelata za svoju politiku stvaranja jedinstvene carevine. To se zorno vidjelo na državnoj biskupskoj konferenciji održanoj u Beču od 30. travnja do 17. lipnja 1849. na kojoj su iz Zemalja Krune Svetog Stjepana nazočili samo zagrebački biskup Juraj Haulik i pečuški biskup János Scitovszky. Obojicu je kralj nagradio za osvjedočenu vjernost dvoru. Franjo Josip je 20. kolovoza 1850. godine odobrio postupak za uzvišenje Zagrebačke biskupije na rang nadbiskupije, a Sveta Stolica je taj čin potvrdila bulom *ubi primum placuit* 15. prosinca 1852. godine. Nakon sklopljenog konkordata Zagrebačka biskupija osigurala je punu neovisnost, a Franjo Josip I. Svetoj Stolici je predložio da se nadbiskup imenuje krunskim kardinalom, što je i učinjeno 1856. godine.⁶ Pečuški je pak biskup imenovan ostrogonskim nadbiskupom i ugarskim primasom. To se moglo provesti zato što je država u odnosu na Katoličku crkvu imala patronatsko pravo (*ius supremi patronatus*), a prema drugim vjerskim zajednicama raspolagala je pravom nadzora (*iura circa sacra*). Slijedom toga vladar je 1850-ih godina na čelna mjesta mađarske Crkve imenovao sebi odane prelate, ali su i ti, dvorskoj konzervativnoj politici skloni crkveni velikodostojnici, ustrajali u obrani autonomije ugarske Crkve.⁷

Već smo spomenuli da je Franjo Josip I. dana 18. kolovoza 1855. godine potpisao konkordat s papom Pijom IX. Njime su ukinute reforme Josipa II., a usto se, među inim, kralj odrekao i prava imenovanja biskupa i kontrole nad svećenicima (*placetum regium*). Beč je priznao kao vlasništvo Crkve sva ona imanja koja su se nalazila pod ingerencijom zaklade za vjerska i prosvjetna pitanja, a na kojima je Crkva dotad imala samo pravo plodouživanja. Time se država odrekla uplitanja u poslove upravljanja imovinom. Crkva je dobila isključivo pravo na odgoj i obrazovanje katoličke mladeži, a biskupi su imali pravo nadzora te su mogli zabraniti da se u državnim prosvjetnim ustanovama naučava bilo koji predmet koji je u suprotnosti s crkvenim naukom. Država je Katoličkoj crkvi povjerila neke upravne funkcije (pravo sklapanja ženidbe, vođenje matičnih knjiga, vođenje pogreba).⁸ Sveti Otac konkordat je proglasio 3. studenoga 1855. godine bulom *Deus humanae salutis auctor*, a zakonom je proglašen dva dana kasnije. Ugarski sabor nikada ga nije potvrdio uz obrazloženje da je 1855. godine država bila bez ustava (Bachov apsolutizam), a poslije obnove ustavnog života i kraljeve krunidbe konkordat nije uključen u Austro-ugarsku nagodbu iz 1867. među tamo prihvaćene zakone. Unatoč tomu, u Ugarskoj je cijelo vrijeme unije s Austrijom smatran vrijedećim.⁹ U Hrvatskoj je konkordat preinačen propisima o položaju pravoslavne («grko-istočne») vjere, izraećana te Evangeličke crkve, a napose zakonom o «vjeroispovjednim odnosima» od 17. siječnja 1906. godine.¹⁰

⁶ Olga MARUŠEVSKI, »Juraj Haulik«, *Zagrebački biskupi i nadbiskupi* (ur. Franko MIROŠEVIĆ), Zagreb, 1995., str. 461–473, (<http://www.zg-nadbiskupija.hr/nadbiskupija/zagrebacki-nad-biskupi/juraj-haulik-varaljski-kardinal-1837-1852-1869>).

⁷ »Ferenc József konkordátumot köt a Szentszékkal.«, *Múlt-kor* (magazin) <http://mult-kor.hu/cikk.php?id=6310> (preuzeto 7. studenoga 2016.).

⁸ »Évfordulók november 13-án.«, *Korok – online folyóirat történelembarátoknak*. <http://korok.webnode.hu/news/evfordulok/> (preuzeto 7. studenoga 2016.).

⁹ »A Magyar Katolikus Egyház évszázadai – XIX. század«, *Magyar Katolikus Püspöki Konferencia*. <http://uj.katolikus.hu/kronologia.php?h=319> (preuzeto 7. studenoga 2016.).

¹⁰ Željko BARTULOVIĆ, »Pravni položaj manjinskih vjerskih skupina u Hrvatskoj do 1918. godine.«, *Hrvati i manjine u Hrvatskoj: moderni identiteti*, Zagreb, 2014. str. 55–72, ovdje 67. <http://www.azoo.hr/images/izdanja/manjine/03.html> (preuzeto 7. studenoga 2016.).

Konkordat je izazvao unutarnjopolitički prijevor u Monarhiji. Naime, premda se u cilju suradnje s crkvenim pravnim sustavom Franjo Josip I. odrekao svoga prava nadzora nad svećenstvom i papinskim aktima (*placetum regium*), ipak je konkordatu priključena ministarska uredba koja je propisivala sudjelovanje austrijskog veleposlanika u papinskoj korespondenciji. Time je kralju omogućen uvid u sadržaj pisama, što po stajalištu mađarskih crkvenih krugova pravno nije bila prihvatljivo, jer se vlada i dalje mogla samovoljno upletati u prepisku sa svećenstvom. Ugarska crkva tražila je potpunu neovisnost u korespondenciji sa Svetim Ocem, ali je papa Pio IX. odredio da se njegova pisma i odluke crkvenih sabora pošalju i svjetovnim vlastima, pa su tako crkvene i svjetovne vlasti surađivale. S obzirom na to da je konkordat bio izložen napadima i iz drugih krugova, bečka je vlada pokušala u Rimu ishoditi njegovu izmjenu, ali bezuspješno. No, nakon uvođenja dogme o papinoj nepogrešivosti austrijska vlada je 30. srpnja 1870. godine otkazala konkordat pismom grofa Friedricha Ferdinanda von Beusta upućenom tajniku austrijskog veleposlanstva u Rimu. Dvor se dakle pozvao na načelo *rebus sic stantibus*, odnosno na promijenjene okolnosti koji omogućuju otkazivanje ugovora, iako je to u biti suprotno s načelom *pacta sunt servanda*. Konkordat je izvan snage stavljen zakonom od 7. svibnja 1874. godine.¹¹ U imenovanju katoličkih premeta (biskupa) bečki je dvor zadržao pravo na davanje mišljenja, dakle da se umiješa u njihov izbor.¹² Nastojao je da se kao kod pravoslavaca Crkva (katolička) i nacija čvršće povežu, pa se trsio spriječiti sve reformne pokrete napose unutar Katoličke udruge (*Katholikenverein*). Sveti Otac je prosvjedovao (narečeni zakon proglasio je ništavnim za Crkvu), kao i Biskupska konferencija, papinski nuncij te linzski biskup Franz Joseph Rudigier. Zbog pastorskog pisma koje je napisao, osuđen je na dvotjedni zatvor (zbog protuvladina držanja), ali ga je kralj odmah amnestirao.¹³

U Ugarskoj je u drugoj polovici 19. stoljeća bila vrlo snažna protestantska struja pa se gdje kad u saborskim raspravama mogla uočiti značajna razlika u političkim gledištima zastupnika iz dominantno katoličkih zadunavskih područja (tadašnje Zapadne Ugarske koja je uključivala i današnje Gradišće i Slovačku) i onih iz pretežno protestantskih potiskih krajeva (tadašnje Istočne Ugarske, kojoj su pripadali i cijeli Erdelj te Zakarpatje). Na inicijativu liberala i zastupnika iz istočnog dijela Ugarske narednih su godina doneseni konkordatu proturječni interkonfesionalni zakoni, kao i oni kojima su regulirani bračni odnosi (uveden je civilni brak). Ugarska vlada usto je i na druge načine nastojala potisnuti Katoličku crkvu i kanonsko pravo u drugi plan. Kralj je pokušao odgoditi potvrđivanje zakona o crkvenoj politici koji su bili protivni njegovu svjetonazoru i političkom stajalištu da je Katolička crkva jedan od stožera njegove vlasti, kao i uvjerenju da je kao apostolski kralj dužan štiti i pomagati Katoličku crkvu. Na koncu ih je ipak potvrdio, jamačno i stoga što je postalo bjelodano da sve reforme neće moći zaustaviti, pa je bolje sklopiti kompromis s liberalima. Zanimljivo je da je predsjednik ugarskog Ministarskog vijeća (u Hrvatskoj ga se obično spominje pod nazivom Središnja vlada) protestant grof Kálmán Tisza vladao oslanjajući se na katoličke prelate, dok je njegov nasljednik Gyula Szapáry

---

¹¹ »Konkordátum«, *Kislexikon*. <http://www.kislexikon.hu/konkordatum.html> (preuzeto 7. studenoga 2016.).

¹² Csaba FAZEKAS, *Egyházak, egyházpolitika és politikai eszmék az Osztrák-Magyar Monarchiában*, Miskolc, 2008., str. 10.

¹³ *Isto*, str. 10.

dospio u sukob s Crkvom, a potom je novi premijer Sándor Wekerle (1892. – 1895.) proveo crkvene reforme kao jedan od ciljeva svoje crkvene politike.

Uzdizanjem zagrebačke crkvene pokrajine u rang nadbiskupije značajno je porasla javno-politička važnost hrvatske Katoličke crkve na području Trojedne Kraljevine i u sustavu Dvojne Monarhije. Hrvatski sabor su mimoišle rasprave o crkvenoj politici kakve su se vodile u Austriji i Ugarskoj, pa su Crkva i nacionalna ideologija bile snažno povezane. Crkva je bila poveznica između vjere i nacije, imala je veliku ulogu u suprotstavljanju nacionalnim i vjerskim težnjama srpske manjine, u osiguravanju političkih želja za ujedinjenjem Dalmacije s Hrvatskom.¹⁴

Franjo Josip I. bio je čvrsti zaštitnik Crkve. Osim ukidanja *ius placetuma*, uspostavio je crkveno sudstvo, popunjene su prazne (*vacans*) biskupske stolice, zabranio je novačenje katoličkih svećenika itd. Naravno, bilo je neriješenih pitanja (kompenzacija za desetinu, nepriznavanje katoličke naravi budimpeštanskog sveučilišta, biskupi su se mogli imenovati samo uz prethodno obavještanje kralja itd.), ali je kralj neprijeporno pokazao volju za suradnju s ugarskom Katoličkom crkvom. Franjo Josip I., napustivši jozefinističku crkvenu politiku i dajući punu slobodu crkvenim institucijama, ostao je zadnji vladar koji je raspolagao carskim vetom na izbor pape (*ius exclusionis*), pa je koristeći se njime, spriječio izbor jednog kardinala masona za papu. Do kraja života ostao je zaštitnik katoličke vjere i Crkve.

Kralj povjerava sebe, vladarsku kuću i svoje zemlje Presvetom Srcu Isusovu

Povijest Ugarske (pa tako posredno i Hrvatske) obilježena je dvama događajima državno-vjerskoga karaktera. Jedan od njih neposredno prethodi nastanku hrvatsko-ugarske državne zajednice, a drugi se dogodio u zadnjim godinama državnog saveza pod vlašću Habsburgovaca. Naime, utemeljitelj mađarske države Stjepan I. Sveti uoči smrti i bez muškoga nasljednika 1038. godine svoju državu zavjetovao je Blaženoj Djevici Mariji, čime je ona postala *Regnum Marianum*. Od 1102. godine u državnu zajednicu s Ugarskom stupila je Hrvatska i ostala je jednom od zemalja Krune Svetog Stjepana do 1918. godine, doživješi da je pretposljednji apostolski kralj te zemlje Franjo Josip I. na blagdan Bezgrješnoga začeca Blažene Djevice Marije 8. prosinca 1914. godine, Ugarsku zajedno s Hrvatskom i drugim zemljama Monarhije preporučio pod zaštitu Presvetog Srca Isusova. To se dogodilo u prvoj godini Prvoga svjetskog rata, potkraj kraljeva života i raspada višenacionalne monarhije. Ugarska je poslije rata izgubila golem dio svojeg teritorija, a Hrvatska je postala dijelom nove države u kojoj je ostala bez ranije autonomije.

¹⁴ Ferdo ŠIŠIĆ, *Pregled povijesti hrvatskog naroda*, Zagreb, 1975.; Jaroslav ŠIDAK (ur.), *Hrvatski narodni preporod – Ilirski pokret*, Zagreb, 1988.; Mirjana GROSS, *Počeci moderne Hrvatske*, Zagreb, 1985.; Mirjana GROSS – Agneza SZABO, *Prema hrvatskome građanskom društvu*, Zagreb, 1992.; Ivo BANAC, *Hrvati i Crkva. Kratka povijest hrvatskog katoličanstva u modernosti*, Sarajevo – Zagreb, 2013.; Nikša STANČIĆ, *Hrvatska nacija i nacionalizam 19. i 20. stoljeću*, Zagreb, 2002.; Ivo PERIĆ, *Hrvatska državotvorna misao u 19. i 20. stoljeću*, Zagreb, 2002.; Tomislav MARKUS, »Trojedna Kraljevina Hrvatska, Slavonija i Dalmacija od 1790. do 1918. Osnovne smjernice političke povijesti«, (http://www.matica.hr/media/uploads/knjige/hp6/povijest_vi_03.pdf) (preuzeto 7. studenoga 2016.).

Poznato je da je Franjo Josip I. živio asketskim životom i točno propisanim dnevnim redom aktivnosti. U sobi je imao jednostavan (vojnički) krevet, pored kojega je stajala klečaonica na kojoj je molio dnevne molitve. Osim svakodnevnih molitava na Veliki četvrtak, običavao je oprati noge dvanaestorici bečkih prosjaka. Premda se u životu suočio s brojnim nedaćama, a početkom prosinca je već bilo razvidno i da će Prvi svjetski rat biti dugotrajan i uzeti brojne žrtve, ipak je ostao čvrst u vjeri.¹⁵

Pobožnost Presvetom Srcu Isusovu

Pobožnost Presvetom Srcu Isusovu istaknuto je obilježje suvremenog katoličanstva. Poticaj za uvođenje blagdana Srca Isusova, došao je iz francuskog grada Paray le Moniala prigodom ukazanja Srca Isusova sv. Mariji Margareti Alacoque 1675. godine. Slavljenje (misu i oficij) blagdana Srca Isusova dopustio je tek 1765. godine Sveti Otac Klement XIII., a papa Pio IX. je 1856. godine posebnim dekretom odredio da se blagdan službeno slavi u cijeloj Katoličkoj crkvi u petak nakon blagdana Tijelova i stoga je lipanj mjesec Presvetog Srca Isusova. Štovanje Presveta Srca Isusova učestalo je u Austro-Ugarskoj Monarhiji naročito potkraj 19. stoljeća, a njemu se priključio i car i kralj Franjo Josip I. Njegova odluka povezana je uz slavnu čudotvornu sliku Blažene Djevice Marije nazvanu *Bogorodica pognute glave*, koju je 1610. godine u Rimu ispod ruševina pronašao jedan redovnik dominikanac. Kasnije je dospjela u München, a odatle u Beč, gdje su ju karmelićani darovali Ferdinandu II. On ju je smjestio u svoju privatnu kapelu u kojoj se njegova supruga često molila pred slikom, a i nosila ju je sa sobom na putovanjima. Jednom se caru i kralju Ferdinandu u vrijeme molitve pred slikom ukazala Majka Božja te mu obećala da će zaštititi njega i dinastiju, kao i da će njihovu vlast i sjaj još više uzdići sve dok Habsburgovci ostanu vjerni Bogu i Majci Božjoj. To je ukazanje ostavilo dubok utisak na kralja i kraljicu, koja je obudovjevši odnijela sliku sa sobom u samostan u koji se povukla, a oporučno ju je darovala crkvi u Leopoldovu. Godine 1901. prenesena je u karmelićanski samostan u Döblingu, odakle su je na osobni zahtjev Franje Josipa I. dana 7. prosinca 1914. godine prenijeli u carsku i kraljevsku kapelu u Schönbrunnu kao općepoznatu i uz dinastiju tijesno vezanu čudotvornu sliku. Stavili su ju na oltar kapele. Idućega dana je na blagdan Bezgrješnog začeca Blažene Djevice Marije u kapeli misu celebrirao bečki nadbiskup kardinal dr. Friedrich Gustav, a tijekom mise Franjo Josip I. je svoju krunu, prijestolje i države kojima je vladao (tako i ugarsku Svetu krunu, jer je bio apostolski kralj Ugarske, Hrvatske, Slavonije i Dalmacije), kao i tamo živuće narode zavjetovao Presvetom Srcu Isusovu.¹⁶ Time je zapravo nastavio tradiciju koju je započeo ugarski kralj sveti Stjepan devet stoljeća ranije. No za razliku od prvoga ugarskog kralja koji je uveo kršćanstvo u zemlju i potaknuo njegov procvat, Franjo Josip I. je zavjetovao sve što ima u vrijeme kada se Crkvi i državu nastojalo što više razdvojiti.

Austrijska biskupska konferencija i Mađarska biskupska konferencija su se 25. prosinca 1914. godine, odnosno 1. siječnja 1915. godine pridružile toj vladarovoj inicijativi.¹⁷

---

¹⁵ »A király. Bécsből jelentik«, *Pesti Napló*, br. 311, Budapest, 9. prosinca 1914., str. 9.

¹⁶ *Isto*.

¹⁷ Márk VÁCZI, »Hiszek a Szent Szívben és szeretetében. Prohászka Ottokár és Jézus Szent Szívének tisztelete«, u: http://www.academia.edu/3654226/Hiszek_a_Szent_Sz%C3%ADvben_%C3%A9s_szeretet%C3%A9ben.

Tako Mađarska odtad više nije bila samo *Regnum Marianum* nego i *Država Presvetog Srca Isusova*. O tome su događaju tadašnje novine izvijestile vrlo kratkim natpisima od samo nekoliko redaka, a u pisanim izvorima i publikacijama iz toga vremena nema skoro nikakvih zabilježaka. No, ipak je zavjet donio jedan i do danas vidljiv rezultat. Riječ je o mađarskom vjerskom listu isusovačkog reda *A Szív (Srce)*, koji je 1915. godine osnovao i uređivao pater Xavér Ferenc Bíró S. J.¹⁸ U spomen na taj događaj budimpeštanski *Savez Srca Isusova (Jézus Szíve Szövetség)* izdao je vrlo lijepe i umjetnički vrijedne medaljone, na kojima je s jedne strane utisnut reljef s prikazom kralja svetog Stjepana kako preporuča krunu Blaženoj Djevici Mariji, a s druge strane je prikaz Franje Josipa I. koji državu stavlja pod zaštitu Presvetog Srca Isusova. Jedan takav zlatni medaljon poslali su i kralju.¹⁹ Kraljevoj inicijativi su se odmah priključili austrijski biskupi koji su zamolili i mađarske prelate da se priključe pokretu koji Srcu Isusovu preporuča biskupije u dvojnoj monarhiji. Bečki nadbiskup i kardinal obavijestio je ugarskoga primasa »da će austrijski biskupi 25. prosinca ili 1. siječnja 1915. svečano preporučiti svoje biskupije Srcu Isusovu te će vjernike ujediniti s Njime u svetome savezu da u ova teška vremena obrani krvareću naciju i pomogne da uz pobjedu u ratu ostvari trajni mir«²⁰. Ugarski primas kardinal János Chernoch odmah je prihvatio inicijativu izdajući okružnicu broj XXVI, a slično je postupio i velikovaradinski biskup grof Miklós Széchenyi.²¹ Mađarski list *Az Est* događaj opisuje drukčije. Po njemu su austrijski biskupi zamolili mađarske da se priključe pokretu koji zavjetuje biskupije Srcu Isusovu. »Sam kralj je radosno primio vijest o ovoj inicijativi a da bi dao pravi primjer na blagdan Bezgrješnog začeca Blažene Djevice Marije 8. prosinca je sebe osobno i svoju kuću preporučio pod posebnu zaštitu Srcu Isusovu.«²² U ostrogojskoj nadbiskupiji i u svim biskupijama diljem zemlje ta je svečana molitva održana 1. siječnja 1915. godine uz nazočnost vjerničkog puka i vojnih dužnosnika. Vijesti o priključivanju pojedinih mađarskih biskupija zavjetovanju cijele države Presvetom Srcu Isusovu novine su objavljivale u samo nekoliko redaka.²³ Isto tako tek su kratkim zabilješkama izvijestile i o prvosiječanjskim molitvenim skupovima. Navodi se samo kako su po naputku Biskupske konferencije 1. siječnja 1915. godine sve župne i redovničke crkve u Ugarskoj zavjetovale državu pod nebesku zaštitu Presvetom Srcu Isusovu. U nekim mjestima te su molitve održane prijepodne u okviru svete mise, a u većini gradova i sela u poslijepod-

Proh%C3%A1szka_Ottok%C3%A1r_%C3%A9s_a_J%C3%A9zus_Sz%C3%ADve-tisztelet (preuzeto 5. studenoga 2016.).

¹⁸ Ferenc SZABÓ SJ, »A százéves magyar jezsuita rendtartomány folyóiratairól«, *A Szív*, <http://www.asziv.hu/tortenet/szabo-ferenc-sj-szazeves-magyar-jezsuita-rendtartomany-folyoiratairól> (preuzeto 5. studenoga 2016.); ISTI, »A Szívről Barátainknak«, *A Szív*, <http://www.asziv.hu/tortenet/szivrol-baratainknak> (preuzeto 5. studenoga 2016.).

¹⁹ Géza BIKAFALVI, »A Jézus Szíve-tisztelet története«, *Jezsuita olvasókönyv*, Budapest, 2008.; »A Jézus Szíve tisztelet története«, u: <http://www.jezsuita.hu/2007-10-27/jezus-szive-tisztelet-tortenete> (preuzeto 3. studenoga 2016.).

²⁰ »A katolikus egyház és a háború«, br. 330, *Az Est*, Budapest, nedjelja, 20. prosinca 1914., str. 6.

²¹ »Könyörgés Jézushoz a győzelemért«, *Budapest Hírlap*, br. 322, Budapest, petak, 20. prosinca 1914., str. 13.

²² »A katolikus egyház és a háború«, str. 6.

²³ »Az ország fölajánása«, *Budapesti Hírlap*, br. 1, Budapest, petak, 1. siječnja 1915., str. 13. U napisu od šest redaka stoji da je »najnovije Lajos Balás, biskup u Rozsnyóu izdao okružnicu kojom poziva svećenike te (danas slovačke) biskupije da na Novu godinu, tijekom molitve vjernika cijelu državu, kao i biskupiju preporuča Presvetom Srcu Isusovu.«

nevnim satima tijekom molitava održanih u svezi ratnih zbivanja. Naročito je svečano bilo u Budimpešti, gdje su bili i pripadnici udruge *Svetog Stjepana (Szent István Társulat)* pod vodstvom prelata kanonika Sándora Giessweina, dopredsjednika udruge, i *Zemaljska Pázmányeva udruga (Országos Pázmány-Egyesület)* predvođena prepoštom, sveučilišnim profesorom dr. Ákosom Mihályfiem. Svugdje je moljena molitva koju je za tu prigodu sastavio ugarski primas i kardinal Csernoch.²⁴ U Pečuhu je tijekom novogodišnje poslijepodneve litanije i molitve za okončanje rata, u katedrali biskupija svečano preporučena Presvetom Srcu Isusovu. Litaniju je predvodio biskup grof Gyula Zichy u prvostolnici prepunoj vjernika, predstavnika državnih, županijskih i gradskih vlasti, kao i časnika. O tome je pisao mjesni list *Dunántúl* u broju od 3. siječnja 1915. godine. Biskup Zichy je u svojoj okružnici uputio na analogiju, naime da je u vrijeme kada se Država Svetog Stjepana (*Regnum Marianum*) nalazi u pogibelji, Franjo Josip (»nasljednik Svetog Stjepana«) upravo na blagdan Bezgrješnog začeca Blažene Djevice Marije preporučio sebe, obitelj i krunu Presvetom Srcu Isusovu, »moleći da nam vrati milost mira... i daruje pobjedu«²⁵. Biskup je naložio da se u cijeloj biskupiji izloži sveti oltarski sakrament i da pored molitve svećenici propovijedaju o Srcu Isusovu. Taj je čin ponovljen i 1. siječnja iduće godine te je na prijedlog pečuškog biskupa Biskupska konferencija 1916. godine odlučila da se zavjet obnovi u svim biskupijama svake nove godine dok traje rat.²⁶ U spomen na taj događaj sto su godina kasnije (2. lipnja 2015. godine) u budimpeštanskoj bazilici svetog Stjepana članovi Mađarske biskupske konferencije pod vodstvom ugarskog primasa kardinala Pétera Erdóa obnovili zavjet Mađarske Presvetom Srcu Isusovu.²⁷

Franjo Josip I. kao državnik i vjernik

Franjo Josip je tijekom 68-godišnje vladavine doživio devet teških obiteljskih tragedija. Prvo je u Queretaru ubijen njegov brat, meksički car Maximilijan. U požaru je poginula njegova bliska rođakinja vojvotkinja Hildegard, kći velikog vojvode Alberta. Kraljev bratić nadvojvoda Wilhelm je u Badenu pao s konja i poginuo, prijestolonasljednik Rudolf je u Mayelingu tragično skončao svoj mladi život, a kraljevu suprugu Elizabetu je u Ženevi ubio jedan talijanski anarhist. Veliki vojvoda Ladislav, sin vojvode Josipa, poginuo je u nesreći u lovu u Kišjenőu, kraljičina sestra vojvotkinja od Alencona poginula je u požaru u pariškom bazaru, veliki vojvoda Ivan je, pak, nestao te je »proглаšen mrtvim«.²⁸ Tom nizu priključilo se i ubojstvo Franje Ferdinanda i njegove supruge Sofije, nakon čega je vremešni kralj donio odluku o naviještanju rata Srbiji. Dakako, neke novine dovele su u pitanje Rudolfovo samoubojstvo, držeći njegovu smrt nerazjašnjenom, kao i sudbinu

---

²⁴ »Az ország följánása«, *Budapesti Hírlap*, br. 2. Budapest, subota, 1. siječnja 1915., str 10.

²⁵ »A pécsi egyházmegye felajánlása Jézus szentséges Szívének«, *Dunántúl*, br. 2, Pécs, 3. siječnja 1915.

²⁶ »A Jézus Szíve tisztelet története«, *Szent István király Lelkészég honlapja*, <http://www.szentistvanlelkeszeg.hu/index.php/aktualis-hirek/100-a-jezus-szive-tisztelet-toertenete> (preuzeto 31. listopada 2016.).

²⁷ »Felajánlották Magyarországot Jézus Szentséges Szívének«, *Magyar Kurir*, <http://www.magyarurir.hu/hirek/magyarorszag-felajanalasa-szentmise> (preuzeto 5. studenoga 2016.); »I. Ferenc József magyar király följánlotta trónját és országát Jézus Szent Szívének. → 1915. január 1.«, <http://www.jezsuitsa.hu/2007-10-27/jezus-szive-tisztelet-tortenete> (preuzeto 9. studenoga 2016.).

²⁸ »A trónörökös párt halála. Kilenc csapás«, *Az Est*, br. 155, Budapest, utorak, 30. lipnja 1914., str. 2–4.

velikog vojvode Johana Ortha. Čudnim su nazvali i smrt vojvode Ladislava, koji si je u rujnu 1895. godine u lovu slučajno propucao nogu te je umro par dana kasnije, dok je, pak, vojvodu Karla Ludovika konj zbacio na ulični kolnik te je umro nekoliko sati kasnije.²⁹ Unatoč svim tim tragedijama, kralj je ostao čvrst u svojoj vjeri. O kraljevoj vjeri svjedoči i činjenica da mu je papa Benedikt XVI. poslao 31. prosinca 1914. godine brzopjav u kojemu stoji da ga, uvjeren u kraljevo kršćansko čovjekoljublje, moli neka »nakon ove žalobne godine, novu otvori velikodušnom gestom« prihvaćajući papinu ponudu da zaraćene strane međusobno zamijene za borbu nesposobne ratne zarobljenike. Kralj je tu ponudu prihvatio sljedećim riječima: »Duboko dirnut velikodušnom inicijativom Tvoje Svetosti vođenom kršćanskim čovjekoljubljem već sam dao naputak vatikanskom veleposlaniku da priopći kardinalu državnom tajniku kako moja vlada iz načela rado prihvaća ovaj poziv te će stupiti u pregovore s drugim državama kako bi se prijedlog Tvoje Svetosti što prije oživotvorio«³⁰. Državni tajnik kardinal Pietro Gasparri potom je priopćio diplomatima da su papinu inicijativu prihvatile sve zaraćene strane pa će doskora kući doći 120-125 tisuća za borbu nesposobnih zarobljenika, ili oko deset posto svih ratnih zarobljenika.³¹ Na tome je tragu budimski pravoslavni episkop dr. Đorđe Zubković u prigodi pravoslavnog Božića poslao svojim svećenicima pastirsko pismo uz naputak da ga svaki župnik pročita vjerničkom puku na božićnoj službi Božjoj. U pismu među inim stoji: »Molimo se za one koji se junački bore za mađarsku domovinu, kao i za duše palih vojnika koji su poginuli vjerno obavljajući svoju dužnost, pa sada snivaju svoj vječni san u neimenovanim grobnicama. Molimo se stalno Nebeskome Ocu da pomogne Franji Josipu I. apostolskom kralju Ugarske i našoj voljenoj domovinu u ovoj velikoj borbi kako bi ovaj teški rat što prije završio i da nastupi blaženi mir, pa da naš voljeni kralj može kazati riječi Svetoga Pisma: 'Ratovao sam, pobijedio sam i Božji mir vlada u mojim zemljama'.«³² Slično pismo uputio je svojim vjernicima i temišvarski srpski pravoslavni episkop dr. Đorđe Letić.³³

Zaključak

Jedna od malo poznatih činjenica mađarske i hrvatske povijesti vezana je uz odluku cara i kralja Franje Josipa da sebe, obitelj i cijelu Monarhiju zavjetuje Presvetom Srcu Isusovom. Devet stoljeća ranije prvi ugarski kralj Stjepan I. sveti, nemajući muškoga nasljednika, svoju je državu zavjetovao Majci Božjoj. S obzirom da je Hrvatska od 1102. godine bila u državnom savezu s Ugarskom, time su obje zemlje uživale nebesku zaštitu Majke Božje i Presvetog Srca Isusova, a Hrvatska dakako, još i zagovor svetog Josipa. Kralj je svoju odluku donio na blagdan Bezgrješnoga začeca Blažene Djevice Marije 8. prosinca 1914. godine, u vrijeme kada su vojnici mnogonacionalne Austro-Ugarske Monarhije

²⁹ »Ferencz Ferdinánd«, *Szegedi Napló*, Politikai, br. 153, 29. lipnja 1914., str. 1–4.

³⁰ »A pápa hadifogyokért. A pápa távirata Ferenc József királyhoz. Bécs, jan. 4«, *Budapesti Hírlap*, br. 5, Budapest, utorak, 5. siječnja 1915., str. 4.

³¹ *Isto*, str. 4–5.

³² »Egyházi élet. Dr Zubkovich György püspök pásztorlevele«, *Pesti Hírlap*, br. 3, Budapest, nedjelja, 3. siječnja 1915., str. 17.

³³ »Egyházi élet. A temesvári szerb püspök pásztorlevele«, *Pesti Hírlap*, br. 8, Budapest, petak, 8. siječnja 1915., str. 10.

krvarili na mnogim frontovima diljem Europe. Nešto manje od dvije godine kasnije kralj je umro, a doskora je uslijedio i vojni poraz te raspad Monarhije. Pozivajući se na načelo o samoodređenju naroda proklamirano u 14 točaka američkoga predsjednika Woodrowa Wilsona u srednjoj i južnoj Europi, nastale su nove države, ali se pokazalo da ni one nisu bile dugotrajne.

Sto godina nakon zavjetovanja Dvojne Monarhije Presvetom Srcu Isusovu Mađarska biskupska konferencija 2015. godine obnovila je taj zavjet.

Summary

OFFERING THE COUNTRIES OF FRANCIS JOSEPH I. TO THE SACRED HEART OF JESUS

At the end of his 68-year rule, King Joseph Francis I. conquered the countries he ruled (and thus Croatia) under the protection of the Holy Sacred Heart of Jesus. This happened on the feast of the Immaculate Conception of the Blessed Virgin Mary on December 8, 1914. The King's initiative was joined by the Austrian and Hungarian Bishops' Conferences that same year and on January 1, 1915, bishops of the Mass prayed solemnly to their bishops to the Holy Sacred Heart of Jesus. This act was repeated next year on the first January and on the suggestion of the Bishops of Pécs, the Hungarian Bishops' Conference in 1916 decided to repeat this act in every bishopric new year until the war lasts. Defeat in the war and the collapse of the Austro-Hungarian Monarchy have contributed to its recent forgetting. The Hungarian Bishops' Conference under the leadership of Hungarian primate of Cardinal Peter Erdő was renewed the offering of Hungary's Holy Sacred Heart of Jesus in the Basilica of St. Stephen in Budapest exactly a hundred years later (June 2, 2015).

At the very beginning of statehood (1038), Hungary was professed to the Blessed Virgin Mary, and immediately before the fall of the Twin Monarchy was entrusted under the protection of the Sacred Heart of Jesus. Since Croatia was in the state union with Hungary (from 1527 and with Austria) from 1102 to 1918, the heavenly protection also applied to it. (from 1527 and with Austria) from 1protection.

KEY WORDS: *King Joseph Francis I., Holy Sacred Heart of Jesus, Hungarian Bishops' Conference Austrian Bishops' Conference, feast of the Immaculate Conception of the Blessed Virgin Mary.*